

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
MACIEJA SZPUNARA
przedstawiona w dniu 13 lipca 2023 r.¹

Sprawa C-606/21

**Doctipharma SAS
przeciwko**

**Union des Groupements de pharmaciens d'officine (UDGPO),
Pictime Coreyre**

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez cour d'appel de Paris (sąd apelacyjny w Paryżu, Francja)]

Odesłanie prejudycjalne – Produkty lecznicze stosowane u ludzi – Dyrektywa 2001/83/WE – Sprzedaż na odległość dla ludności produktów leczniczych – Produkty lecznicze wydawane bez recepty lekarskiej – Dyrektywa 2000/31/WE – Działalność spółki prowadzona na stronie internetowej dotycząca tych produktów leczniczych wydawanych bez recepty – Działalność polegająca na usłudze pośrednictwa między aptekami stacjonarnymi a ludnością – Ograniczenia tego typu sprzedaży na mocy prawa krajowego – Ochrona zdrowia publicznego

I. Wprowadzenie

1. Sprzedaż produktów leczniczych przez internet objęta jest zakresem stosowania kilku aktów prawa Unii i była przedmiotem szeregu wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym. Poprzez niniejsze odesłanie prejudycjalne sąd odsyłający zwraca się do Trybunału o zbadanie usługi społeczeństwa informacyjnego, która, podobnie jak te świadczone w innych sektorach gospodarki, umożliwia, a przynajmniej ułatwia, kontakt między przedsiębiorcami a ich klientami. Precyzyjniej rzecz ujmując, pytania, z którymi zwrócił się sąd odsyłający, dotyczą zakazu podejmowania niektórych rodzajów działalności przez podmiot świadczący taką usługę, który to zakaz wynika z wykładni mających zastosowanie przepisów krajowych, a zarazem związane są ze zgodnością tego zakazu z dyrektywą 2001/83/WE².

¹ Język oryginału: francuski.

² Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 6 listopada 2001 r. w sprawie wspólnotowego kodeksu odnoszącego się do produktów leczniczych stosowanych u ludzi (Dz.U. 2001, L 311, s. 67), zmieniona dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/62/UE z dnia 8 czerwca 2011 r. (Dz.U. 2011, L 174, s. 74) (zwana dalej „dyrektywą 2001/83”).

II. Ramy prawne

A. Prawo Unii

1. *Dyrektywy dotyczące usług społeczeństwa informacyjnego*

2. Zgodnie z brzmieniem art. 1 pkt 2 dyrektywy 98/34/WE³:

„Do celów niniejszej dyrektywy stosuje się poniższe terminy:

[...]

2) »usługa« każda usługa społeczeństwa informacyjnego, to znaczy każda usługa normalnie świadczona za wynagrodzeniem, na odległość, drogą elektroniczną i na indywidualne żądanie odbiorcy usług.

Do celów niniejszej definicji:

- »na odległość« oznacza usługę świadczoną bez równoczesnej obecności stron,
- »drogą elektroniczną« oznacza, iż usługa jest przesyłana pierwotnie i otrzymywana w miejscu przeznaczenia za pomocą sprzętu elektronicznego do przetwarzania (włącznie z kompresją cyfrową) oraz przechowywania danych, i która jest całkowicie przesyłana, kierowana i otrzymywana za pomocą kabla, odbiornika radiowego, środków optycznych lub innych środków elektromagnetycznych,
- »na indywidualne żądanie odbiorcy usług« oznacza, że usługa świadczona jest poprzez przesyłanie danych na indywidualne żądanie.

[...]”.

3. Szereg aktów prawa Unii odwołuje się do tej definicji. W szczególności dyrektywa 2000/31/WE⁴ definiuje w art. 2 lit. a) pojęcie „usług społeczeństwa informacyjnego” poprzez odesłanie do art. 1 ust. 2 dyrektywy 98/34.

³ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 czerwca 1998 r. ustanawiająca procedurę udzielania informacji w dziedzinie norm i przepisów technicznych (Dz.U. 1998, L 204, s. 37), zmieniona dyrektywą 98/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 lipca 1998 r. (Dz.U. 1998, L 217, s. 18) (zwana dalej „dyrektywą 98/34”).

⁴ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 8 czerwca 2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego („dyrektywa o handlu elektronicznym”) (Dz.U. 2000, L 178, s. 1).

2. Dyrektywa 2001/83

4. Artykuł 1 pkt 20 dyrektywy 2011/62 wprowadził do dyrektywy 2001/83 tytuł VIIA pod nagłówkiem „Sprzedaż na odległość dla ludności”, w którym znajduje się między innymi art. 85c o następującym brzmieniu:

„1. Bez uszczerbku dla przepisów krajowych zakazujących oferowania ludności w sprzedaży na odległość, w drodze usług społeczeństwa informacyjnego, produktów leczniczych wydawanych na receptę, państwa członkowskie zapewniają, by produkty lecznicze były oferowane w sprzedaży na odległość w drodze usług społeczeństwa informacyjnego w rozumieniu dyrektywy [98/34] przy zachowaniu następujących warunków:

- a) osoba fizyczna lub prawna oferująca produkty lecznicze jest uprawniona lub upoważniona do dostarczania ludności produktów leczniczych, w tym na odległość, zgodnie z przepisami krajowymi państwa członkowskiego miejsca zamieszkania lub siedziby danej osoby;
- b) osoba, o której mowa w lit. a), zgłosiła państwu członkowskiemu miejsca zamieszkania lub siedziby co najmniej następujące informacje:
 - (i) nazwisko lub nazwę oraz stały adres wykonywania działalności, z którego dostarczane są produkty lecznicze;
 - (ii) datę rozpoczęcia działalności polegającej na oferowaniu ludności produktów leczniczych w sprzedaży na odległość w drodze usług społeczeństwa informacyjnego;
 - (iii) adres strony internetowej wykorzystywanej do tego celu oraz wszelkie odpowiednie informacje niezbędne do identyfikacji tej strony;
 - (iv) w stosownych przypadkach – klasyfikację produktów leczniczych oferowanych ludności w sprzedaży na odległość w drodze usług społeczeństwa informacyjnego, zgodnie z tytułem VI.

W odpowiednich przypadkach informacje te są uaktualniane;

- c) produkty lecznicze spełniają wymogi przepisów krajowych państwa członkowskiego przeznaczenia zgodnie z art. 6 ust. 1;
- d) bez uszczerbku dla wymogów informacyjnych ustanowionych w [dyrektywie 2000/31] strona internetowa, na której oferowane są produkty lecznicze, zawiera co najmniej:
 - (i) dane kontaktowe właściwego organu lub organu, do którego wniesiono zgłoszenia na podstawie lit. b);
 - (ii) hiperłącze do strony internetowej – o której mowa w ust. 4 – państwa członkowskiego miejsca zamieszkania lub siedziby;
 - (iii) wspólne logo, o którym mowa w ust. 3, wyraźnie widoczne na każdej stronie witryny internetowej odnoszącej się do oferowania ludności produktów leczniczych w sprzedaży na odległość. Wspólne logo zawiera hiperłącze do wpisu osoby w wykazie, o którym mowa w ust. 4 lit. c).

2. Państwa członkowskie mogą wprowadzić uzasadnione względami ochrony zdrowia publicznego warunki detalicznego dostarczania na ich terytorium produktów leczniczych oferowanych ludności w sprzedaży na odległość w drodze usług społeczeństwa informacyjnego.

[...]

6. Bez uszczerbku dla dyrektywy [2000/31] i dla wymogów ustanowionych w niniejszym tytule państwa członkowskie podejmują działania niezbędne do zapewnienia, by osoby oferujące ludności produkty lecznicze w sprzedaży na odległość w drodze usług społeczeństwa informacyjnego i działające na ich terytorium, a niebędące osobami, o których mowa w ust. 1, podlegały skutecznym, proporcjonalnym i odstraszającym sankcjom”.

B. Prawo francuskie

5. Na podstawie art. L. 5125-25 code de la santé publique (kodeksu zdrowia publicznego):

„Zabrania się farmaceutom lub ich pracownikom poszukiwania zamówień od ludności.

Zabrania się farmaceutom przyjmowania zamówień na produkty lecznicze i inne produkty lub przedmioty wymienione w art. L. 4211-1 poprzez zwyczajowo działających pośredników oraz angażowania się w sprzedaż i dostawę do domu produktów leczniczych lub wyżej wymienionych produktów i przedmiotów, których zamówienie odbywa się w takiej formie.

Każde zamówienie dostarczane poza aptekę przez jakąkolwiek inną osobę może być dostarczone wyłącznie w zapieczętowanej paczce z nazwą i adresem klienta.

Jednakże, pod warunkiem przestrzegania przepisów akapitu pierwszego art. L. 5125-21, farmaceuci z aptek, a także inne osoby prawnie upoważnione do ich zastępowania, asystowania im lub pomocy, mogą osobiście dostarczyć zamówienie do domu dotyczące pacjentów, których sytuacja tego wymaga”.

6. Artykuł L. 5125-26 tego kodeksu przewiduje:

„Zabroniona jest sprzedaż konsumencka wszystkich produktów leczniczych, produktów i przedmiotów wymienionych w art. L. 4211-1 za pośrednictwem domów sprzedaży komisowej, grup zakupowych lub zakładów będących własnością lub zarządzanych przez osoby nieposiadające jednego z dyplomów, świadectw lub innych tytułów, o których mowa w art. L. 4221-1”.

III. Okoliczności faktyczne postępowania głównego

7. Strona internetowa www.doctipharma.fr prowadzona przez spółkę Doctipharma SAS umożliwia użytkownikom internetu kupowanie „poprzez strony internetowe aptek stacjonarnych” (czy, jak wskazuje sąd odsyłający, innymi słowy „od farmaceuty prowadzącego swoją sprzedażową stronę internetową przy użyciu rozwiązania technicznego Doctipharmy”) produktów farmaceutycznych i produktów leczniczych wydawanych bez recepty.

8. Sąd odsyłający opisuje funkcjonowanie tej strony internetowej w podany niżej sposób. Użytkownik internetu musi założyć konto klienta i w tym celu wypełnić formularz, podając dane osobowe umożliwiające jego identyfikację i ułatwiające mu dostęp do wybranych przez niego stron internetowych farmaceutów. Do celów założenia konta użytkownik internetu musi wskazać farmaceutę, u którego dokona zakupów i z którym powiąże swoje konto. Strona internetowa Doctipharmy oferuje produkty lecznicze wydawane bez recepty w formie zarejestrowanego wcześniej katalogu, który użytkownik internetu może „wykorzystać” celem dokonania zamówienia. Strona ta prezentuje produkty lecznicze proponowane przez apteki w formie gamy produktów, wskazując ich ceny, i przekazuje zamówienie do farmaceuty, którego strona internetowa jest udostępniana na stronie Doctipharmy. Płatność odbywa się za pomocą jednolitego systemu płatności wspólnego dla wszystkich powiązanych aptek. Finalizacja zamówienia jest potwierdzana poprzez wysłanie wiadomości na konto klienta i na adres internetowy użytkownika internetu, który złożył zamówienie.

9. Union des groupements de pharmaciens d’officine (unia grup farmaceutycznych) (UDGPO) jest stowarzyszeniem zrzeszającym grupy aptek stacjonarnych. Uważa ona, że proces sprzedaży przez internet oferowany aptekom przez Doctipharmę oznacza, że spółka ta uczestniczy w elektronicznym handlu produktami leczniczymi i że w zakresie, w jakim nie posiada ona statusu farmaceuty, działalność ta jest niezgodna z prawem.

10. Wyrokiem z dnia 31 maja 2016 r. tribunal de commerce de Nanterre (sąd gospodarczy w Nanterre, Francja) orzekł, że strona internetowa Doctipharmy jest niezgodna z prawem w odniesieniu do sprzedaży produktów leczniczych i co do zasady nakazał tej spółce zaprzestania elektronicznego handlu produktami leczniczymi na tejże stronie.

11. Doctipharma wniosła apelację do cour d’appel de Versailles (sądu apelacyjnego w Wersalu, Francja), który uchylił to orzeczenie wyrokiem z dnia 12 grudnia 2017 r. Sąd ten w istocie uznał, że strona internetowa Doctipharmy jest zgodna z prawem w zakresie, w jakim zamówienia użytkowników internetu, które jedynie „przechodzą” przez platformę stworzoną przez Doctipharmę funkcjonującą jako wsparcie techniczne dla stron internetowych farmaceutów z aptek, są odbierane przez samych farmaceutów bez żadnej ingerencji w ich przetwarzanie ze strony Doctipharmy. Zdaniem tego sądu strona ta umożliwia bezpośredni kontakt klientów z aptekami stacjonarnymi.

12. Wyrokiem z dnia 19 czerwca 2019 r. Cour de cassation (sąd kasacyjny, Francja) uchylił ten wyrok ze względu na naruszenie art. L.5125-25 i L.5125-26 kodeksu zdrowia publicznego i skierował sprawę do ponownego rozpoznania przed cour d’appel de Paris (sąd apelacyjny w Paryżu, Francja), sądu odsyłającego w niniejszej sprawie. Zdaniem Cour de cassation (sądu kasacyjnego) z działalności Doctipharmy, która polega w szczególności na umożliwieniu nawiązywania kontaktu między farmaceutami z aptek a potencjalnymi pacjentami w celu sprzedaży produktów leczniczych, wynika, że spółka ta pełni rolę pośrednika i tym samym pośredniczy w handlu elektronicznym wyrobami leczniczymi, nie posiadając uprawnień farmaceuty, z naruszeniem tych przepisów kodeksu zdrowia publicznego.

13. Oświadczeniem z dnia 19 sierpnia 2019 r. Doctipharma wystąpiła do cour d’appel de Paris (sądu apelacyjnego w Paryżu) z wnioskiem o skierowanie do Trybunału kilku pytań prejudycjalnych dotyczących zasadniczo interpretacji art. 85c dyrektywy 2001/83 i zasady swobodnego przepływu usług.

14. Doctipharma twierdzi, że jej działalność polega na projektowaniu i technicznym utrzymywaniu wspólnej platformy przeznaczonej dla farmaceutów z aptek w celu umożliwienia im edytowania i korzystania z ich stron internetowych handlu elektronicznego produktami leczniczymi wydawanymi bez recepty, zgodnie z przepisami regulującymi sprzedaż produktów leczniczych przez internet. Zdaniem Doctipharmy francuskie sądy winny dokonać wykładni art. L.5125-25 akapit drugi i art. L.5125-26 kodeksu zdrowia publicznego w świetle art. 85c dyrektywy 2001/83 w celu określenia, czy wynikający z tych przepisów krajowych zakaz pośrednictwa przy sprzedaży produktów leczniczych powinien mieć zastosowanie do prowadzonej przez nią działalności.

15. Ponadto Doctipharma podnosi, że rozwiązanie przyjęte w wyroku Asociación Profesional Elite Taxi⁵ opiera się na okolicznościach właściwych dla tej sprawy, związanych w szczególności z decydującym wpływem wywieranym przez spółkę Uber na warunki, na jakich kierowcy świadczą usługi, a wobec tego nie ma zastosowania w sporze w postępowaniu głównym. Jej zdaniem dotyczy to także wyroku A (Reklama i sprzedaż produktów leczniczych przez Internet)⁶, zważywszy, że sprawa, w której został on wydany, dotyczyła skuteczności francuskich ograniczeń w dziedzinie reklamy w celu sprzedaży produktów leczniczych spółce mającej siedzibę w państwie członkowskim innym niż Francja, a która sprzedaje je za pośrednictwem swojej strony internetowej przeznaczonej dla francuskich konsumentów, a zatem dotyczy innej kwestii niż ta rozpatrywana w sporze w postępowaniu głównym. Doctipharma wskazuje jednak, że wyrok ten ma znaczenie w niniejszej sprawie, jako że platforma sprzedaży przez internet produktów leczniczych rozpatrywana w tej sprawie była usługą społeczeństwa informacyjnego w rozumieniu art. 2 lit. a) dyrektywy 2000/31.

16. Podążając tym tokiem rozumowania i powołując się na wyrok Asociación Profesional Elite Taxi⁷, sąd odsyłający z jednej strony podnosi, że usługa świadczona przez Doctipharmę ma cechy inne niż ta, o której mowa w tymże wyroku, ponieważ farmaceuci z aptek, w przeciwieństwie do niezawodowych kierowców Ubera, są profesjonalistami w zakresie sprzedaży produktów leczniczych, zaś z drugiej strony, że nie wydaje się, by Doctipharma ingerowała w ustalanie cen produktów leczniczych. Odnośnie do wyroku A (Reklama i sprzedaż produktów leczniczych przez Internet)⁸ sąd odsyłający wskazuje, że wyrok ten nie dotyczy tych samych kwestii, które zostały podniesione w sporze w postępowaniu głównym, ponieważ dotyczy on zgodności francuskich ograniczeń w przedmiocie reklamy produktów leczniczych z treścią art. 85c dyrektywy 2001/83.

IV. Pytania prejudycjalne i postępowanie przed Trybunałem

17. W tych okolicznościach cour d'appel de Paris (sąd apelacyjny w Paryżu) wyrokiem z dnia 17 września 2021 r., który wpłynął do Trybunału w dniu 30 września 2021 r., postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy działalność prowadzoną przez Doctipharmę wykonywaną poprzez jej stronę internetową www.doctipharma.fr należy uznać za »usługę społeczeństwa informacyjnego« w rozumieniu dyrektywy [98/34]?

⁵ Wyrok z dnia 20 grudnia 2017 r. (C-434/15, EU:C:2017:981).

⁶ Wyrok z dnia 1 października 2020 r. (C-649/18, EU:C:2020:764).

⁷ Wyrok z dnia 20 grudnia 2017 r. (C-434/15, EU:C:2017:981).

⁸ Wyrok z dnia 1 października 2020 r. (C-649/18, EU:C:2020:764).

- 2) Czy w takim przypadku działalność prowadzona przez Doctipharmę wykonywana poprzez jej stronę internetową www.doctipharma.fr wchodzi w zakres stosowania art. 85c dyrektywy [2001/83]?
- 3) Czy art. 85c dyrektywy [2001/83] należy interpretować w ten sposób, że stanowi uzasadnione względami ochrony zdrowia publicznego, wynikające z wykładni art. L.5125-25 i L.5125-26 kodeksu zdrowia publicznego ograniczenie działalności prowadzonej przez Doctipharmę wykonywanej poprzez jej stronę internetową www.doctipharma.fr?
- 4) Jeśli nie, to czy art. 85c dyrektywy [2001/83] należy interpretować w ten sposób, że zezwala on na działalność prowadzoną przez Doctipharmę wykonywaną poprzez jej stronę internetową www.doctipharma.fr?
- 5) Czy w takim przypadku zakaz prowadzenia działalności przez Doctipharmę wynikający z dokonanej przez Cour de cassation [(sąd kasacyjny)] wykładni art. L.5125-25 i L.5125-26 kodeksu zdrowia publicznego jest uzasadniony względami ochrony zdrowia publicznego w rozumieniu art. 85c dyrektywy [2001/83]?
- 6) Jeśli nie, to czy art. 85c dyrektywy [2001/83] należy interpretować w ten sposób, że zezwala on na prowadzenie działalności »usługi społeczeństwa informacyjnego«, którą proponuje Doctipharma?”.

18. Uwagi na piśmie złożyły strony postępowania głównego, rządy: francuski, czeski i włoski, a także Komisja Europejska. Strony postępowania głównego, rząd francuski, a także Komisja były reprezentowane podczas rozprawy, która odbyła się w dniu 19 kwietnia 2023 r.

V. Analiza

A. W przedmiocie pierwszego pytania prejudycjalnego

19. Poprzez pierwsze pytanie prejudycjalne sąd odsyłający dąży do ustalenia, czy działalność, którą wykonuje Doctipharma na swej stronie internetowej, stanowi „usługę społeczeństwa informacyjnego” w rozumieniu dyrektywy 98/34⁹.

20. Pragnę na wstępie zauważyć, że niniejsze odesłanie prejudycjalne nie przedstawia pełnego obrazu usługi świadczonej przez Doctipharmę, a informacje przedłożone przez strony w tym względzie nie zawsze są spójne. Niemniej jednak w świetle informacji przedstawionych przez sąd odsyłający pierwsze pytanie prejudycjalne należy rozumieć w ten sposób, że zasadniczo dotyczy ono kwestii, czy art. 1 pkt 2 dyrektywy 98/34 należy interpretować w ten sposób, że usługa świadczona na stronie internetowej polegająca na umożliwieniu nawiązywania kontaktu między

⁹ W tym względzie nie można wykluczyć, że udzielenie odpowiedzi na pierwsze pytanie wymaga dokonania wykładni nie tylko przepisów dyrektywy 98/34, ale także przepisów dyrektywy (UE) 2015/1535 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 9 września 2015 r. ustanawiającej procedurę udzielania informacji w dziedzinie przepisów technicznych oraz zasad dotyczących usług społeczeństwa informacyjnego (Dz.U. 2015, L 241, s. 1). Dyrektywa 98/34 została bowiem uchylona w dniu 7 października 2015 r. przez dyrektywę 2015/1535, a Doctipharma wskazuje w swoich uwagach na piśmie, że rozpatrywana usługa była świadczona do 2016 r. Jednakże podnieść należy, że druga dyrektywa przejęła definicję pojęcia „usługi społeczeństwa informacyjnego”, która znajdowała się w pierwszej dyrektywie, wobec czego stosowanie tej drugiej dyrektywy do okoliczności faktycznych sporu w postępowaniu głównym nie wpłynęłoby w żadnym razie na odpowiedź na pierwsze pytanie prejudycjalne.

farmaceutami a klientami w celu sprzedaży produktów leczniczych wydawanych bez recepty lekarskiej poprzez strony aptek, które wykupiły dostęp do owej strony internetowej, stanowi „usługę społeczeństwa informacyjnego” w rozumieniu tego przepisu.

21. Dyrektywa 98/34 definiuje „usługę społeczeństwa informacyjnego” jako „każd[ą] usług[ę] normalnie świadczon[ą] za wynagrodzeniem, na odległość, drogą elektroniczną i na indywidualne żądanie odbiorcy”.

22. W tym względzie w pierwszej kolejności niniejsze odesłanie prejudycjalne nie zawiera żadnego konkretnego elementu pozwalającego na uznanie, że usługa świadczona przez Doctipharmę jest świadczona za wynagrodzeniem. Wynika z niego jednak, że farmaceuci prowadzili swoje strony internetowe za pośrednictwem rozwiązania technicznego Doctipharmy; wnioskuje z tego, że muszą oni zatem wcześniej wykupić dostęp do tej usługi. W swoich uwagach na piśmie Doctipharma wskazuje, że farmaceuci wykupują dostęp do jej platformy na podstawie ryczałtu. Rząd francuski dodaje, że usługa świadczona przez Doctipharmę podlega również retrocesji procentu kwoty sprzedaży pobieranej przez platformę. W każdym razie bez znaczenia pozostaje w tym kontekście okoliczność, czy wynagrodzenie wynika z dokonanego Doctipharmę pobrania z ceny zapłaconej przez klienta, czy z płatności dokonanej przez farmaceutę. Wynagrodzenie za usługę społeczeństwa informacyjnego niekoniecznie jest bowiem płacone przez wszystkie osoby, które z niej korzystają¹⁰.

23. W drugiej kolejności sąd odsyłający wskazuje, co wynika także z pkt 7 i 8 niniejszej opinii, że użytkownicy internetu nabywają na stronie internetowej Doctipharmy produkty farmaceutyczne i produkty lecznicze wydawane bez recepty poprzez strony internetowe aptek stacjonarnych. Sąd ten dodaje, że Cour de cassation (sąd kasacyjny) uchylił wyrok cour d'appel de Versailles (sądu apelacyjnego w Wersalu) z tego względu, że ten ostatni nie wyciągnął wniosków ze swoich ustaleń, zgodnie z którymi działalność prowadzona przez Doctipharmę na jej stronie internetowej polegała w szczególności na umożliwieniu nawiązywania kontaktu między farmaceutami z aptek a klientami w celu sprzedaży produktów leczniczych. Tak więc, niezależnie od kontrowersyjnej kwestii, czy pod względem prawnym, zgodnie z definicjami i koncepcjami przyjętymi w prawie francuskim, usługa świadczona przez Doctipharmę stanowi formę pośrednictwa, stwierdzić należy, że pod względem faktycznym usługa ta umożliwia, a przynajmniej ułatwia, nawiązywanie kontaktu między farmaceutami a klientami.

24. W tych okolicznościach stwierdzić należy, że w zakresie, w jakim umożliwienie nawiązywania kontaktu klienta z apteką odbywa się za pośrednictwem strony internetowej, bez jednoczesnej obecności, usługa świadczona przez Doctipharmę stanowi usługę świadczoną na odległość i drogą elektroniczną¹¹. W tym względzie do sądu odsyłającego należy zbadanie, czy na żadnym etapie procesu zawierania umowy farmaceuta i klient nie wchodzi z sobą lub z Doctipharmą w kontakt w sposób inny niż tylko za pomocą urządzeń elektronicznych.

25. W trzeciej kolejności z rozważań przedstawionych w pkt 22 niniejszej opinii wynika, że usługa świadczona przez Doctipharmę świadczona jest na indywidualne żądanie zarówno farmaceutów, którzy muszą wykupić dostęp do strony internetowej Doctipharmy, by móc skorzystać z usługi świadczonej przez tę spółkę, jak i klientów, którzy pragną kupić produkty lecznicze od farmaceutów, którzy wykupili dostęp do tejże strony internetowej.

¹⁰ Zobacz podobnie wyrok z dnia 3 grudnia 2020 r., Star Taxi App (C-62/19, EU:C:2020:980, pkt 45).

¹¹ Zobacz w drodze analogii wyrok z dnia 19 grudnia 2019 r., Airbnb Ireland (C-390/18, EU:C:2019:1112, pkt 47).

26. Stwierdzić zatem należy, że usługa świadczona przez usługodawcę na stronie internetowej polegająca na umożliwieniu nawiązywania kontaktu między farmaceutami a klientami w celu sprzedaży produktów leczniczych wydawanych bez recepty lekarskiej poprzez strony aptek stacjonarnych, które wykupiły dostęp do tej strony internetowej na podstawie ryczałtu, bez jakiegokolwiek kontaktu tego usługodawcy, farmaceuty i klienta innego niż kontakt za pomocą urządzeń elektronicznych podczas zawierania umowy sprzedaży stanowi co do zasady „usługę społeczeństwa informacyjnego” w rozumieniu dyrektywy 98/34.

27. Mając na uwadze powyższe, zgodnie z wyrokami *Asociación Profesional Elite Taxi*¹², *Airbnb Ireland*¹³ i *Star Taxi App*¹⁴, do których odwołują się sąd odsyłający i strony w swoich uwagach, usługa, która polega na umożliwieniu nawiązywania kontaktu między klientami a usługodawcami, spełniająca wszystkie przesłanki przewidziane w art. 1 pkt 2 dyrektywy 98/34, stanowi zasadniczo usługę odrębną od świadczonej przez tych usługodawców usługi późniejszej, do której się odnosi, i w związku z tym należy zakwalifikować ją jako „usługę społeczeństwa informacyjnego”. Inaczej jest jednak, jeśli okaże się, że usługa polegająca na umożliwieniu nawiązywania kontaktu stanowi integralną część złożonej usługi, której głównym elementem jest usługa podlegająca innej kwalifikacji prawnej. Z orzecznictwa tego wynika, że ma to miejsce w przypadku, gdy ta usługa polegająca na umożliwieniu nawiązywania kontaktu jest funkcjonalnie i ekonomicznie nierozzerwalnie związana z drugą. Ponadto usługodawca tej pierwszej usługi musiałby również organizować i kontrolować ogólne funkcjonowanie tej drugiej usługi¹⁵.

28. W tym względzie w pierwszej kolejności i przede wszystkim, jak zauważył Trybunał w wyroku *Ker-Optika*¹⁶, odnosząc się do motywu 18 dyrektywy 2000/31 i do motywów projektu tej dyrektywy, usługi społeczeństwa informacyjnego obejmują w szczególności sprzedaż towarów przez internet i usługi umożliwiające zawarcie transakcji elektronicznych przez internet w celu zakupu towarów, jak również interaktywne telezakupy oraz elektroniczne centra sprzedaży.

29. W tych okolicznościach mam wątpliwości co do tego, czy orzecznictwo wskazane w pkt 27 niniejszej opinii w pełni przekłada się na sytuacje, w których działalność polegająca na sprzedaży towarów przez internet jest ułatwana lub nawet wykonywana w drodze usługi społeczeństwa informacyjnego świadczonej przez innego usługodawcę, który umożliwia nawiązywanie kontaktu między sprzedawcami a ich klientami. W takich sytuacjach usługa polegająca na umożliwieniu nawiązywania kontaktu nie mogłaby stanowić integralnej części złożonej usługi, której główny element nie może być zakwalifikowany jako „usługa społeczeństwa informacyjnego”. Jak wynika bowiem z pkt 28 niniejszej opinii, usługa sprzedaży przez internet stanowi sama w sobie usługę społeczeństwa informacyjnego.

30. Uznanie zatem, że usługa polegająca na umożliwieniu nawiązywania kontaktu między sprzedawcami a klientami stanowi integralną część złożonej usługi sprzedaży, niekoniecznie zmieniłoby kwalifikację prawną tej usługi jako „usługi społeczeństwa informacyjnego”. Jednakże stwierdzenie, zgodnie z którym kryteria wypracowane przez orzecznictwo wskazane w pkt 27

¹² Wyrok z dnia 20 grudnia 2017 r. (C-434/15, EU:C:2017:981, pkt 37, 40).

¹³ Wyrok z dnia 19 grudnia 2019 r. (C-390/18, EU:C:2019:1112, pkt 50).

¹⁴ Wyrok z dnia 3 grudnia 2020 r. (C-62/19, EU:C:2020:980, pkt 49).

¹⁵ Zobacz podobnie wyroki: z dnia 20 grudnia 2017 r., *Asociación Profesional Elite Taxi* (C-434/15, EU:C:2017:981, pkt 38, 39); z dnia 19 grudnia 2019 r., *Airbnb Ireland* (C-390/18, EU:C:2019:1112, pkt 53–56); z dnia 3 grudnia 2020 r., *Star Taxi App* (C-62/19, EU:C:2020:980, pkt 50–53).

¹⁶ Wyrok z dnia 2 grudnia 2010 r., *Ker-Optika* (C-108/09, EU:C:2010:725).

niniejszej opinii zostały spełnione, powinno prowadzić do wniosku, że usługodawca świadczący usługę, która a priori polega jedynie na umożliwieniu nawiązywania kontaktu między sprzedawcami a klientami, sam świadczy usługę sprzedaży.

31. W każdym razie i w drugiej kolejności, jak zauważa to sąd odsyłający, usługa rozpatrywana w niniejszej sprawie nie spełnia kryteriów wypracowanych przez orzecznictwo wskazane w pkt 27 niniejszej opinii.

32. Z jednej strony bowiem farmaceuci z aptek są profesjonalistami w zakresie sprzedaży produktów leczniczych, którzy mogą prowadzić sprzedaż na odległość niezależnie od usługi świadczonej przez Doctipharmę, wobec czego usługa ta może zostać oddzielona od czynności sprzedaży sensu stricto. Z drugiej strony nie wydaje się, by Doctipharma organizowała ogólne funkcjonowanie czynności sprzedaży, ponieważ to klient dokonuje wyboru farmaceuty z apteki, a spółka ta nie ingeruje w ustalanie ceny produktów leczniczych sprzedawanych przez profesjonalistów i nie sprawuje kontroli nad tymi czynnościami sprzedaży. Ponadto okoliczność, że produkty lecznicze są prezentowane na stronie internetowej Doctipharmy w formie zarejestrowanego wcześniej katalogu, niekoniecznie oznacza, że spółka ta ustala ofertę produktów leczniczych. Z dyskusji podczas rozprawy zdaje się bowiem wynikać, że katalog ten został początkowo sporządzony na podstawie wykazu zawierającego wszystkie produkty lecznicze dopuszczone do obrotu w państwie członkowskim, w którym mają siedziby Doctipharma i farmaceuci będący abonentami usługi tej spółki, który to wykaz następnie został uzupełniony danymi dotyczącymi dostępności produktów leczniczych dostarczanych przez farmaceutów będących abonentami.

33. Mając powyższe na względzie, podtrzymuję stanowisko przedstawione przeze mnie w pkt 26 niniejszej opinii. Należy zatem odpowiedzieć na pierwsze pytanie prejudycjalne w ten sposób, że usługa świadczona przez usługodawcę na stronie internetowej polegająca na umożliwieniu nawiązywania kontaktu między farmaceutami a klientami w celu sprzedaży produktów leczniczych wydawanych bez recepty lekarskiej poprzez strony aptek stacjonarnych, które wykupiły dostęp do tej strony internetowej na podstawie ryczałtu, bez jakiegokolwiek kontaktu tego usługodawcy, farmaceuty i klienta innego niż kontakt za pomocą urządzeń elektronicznych podczas zawierania umowy sprzedaży, stanowi „usługę społeczeństwa informacyjnego” w rozumieniu art. 1 pkt 2 dyrektywy 98/34. W niniejszej sprawie do sądu odsyłającego należy zbadanie, czy pod względem faktycznym wszystkie te elementy wystąpiły w odniesieniu do usługi rozpatrywanej w sporze w postępowaniu głównym.

B. W przedmiocie drugiego pytania prejudycjalnego

1. Wyznaczenie zakresu pytania

34. Poprzez drugie pytanie prejudycjalne sąd odsyłający zasadniczo dąży do ustalenia, czy art. 85c ust. 1 lit. a) i art. 85c ust. 2 dyrektywy 2001/83 należy interpretować w ten sposób, że jest objęty zakresem stosowania jednego z tych przepisów nałożony wobec podmiotu świadczącego usługę taką jak opisana w pierwszym pytaniu prejudycjalnym zakaz korzystania z tej usługi, który wynika z wykładni przepisów krajowych zakazujących korzystania z takiej usługi osobom uprawnionym lub upoważnionym do dostarczania na odległość ludności produktów leczniczych wydawanych bez recepty lekarskiej.

35. Niewątpliwie pytanie drugie, w kształcie, w jakim zostało ono sformułowane przez sąd odsyłający, dotyczy po prostu tego, czy działalność prowadzona przez Doctipharmę jest objęta zakresem stosowania art. 85c dyrektywy 2001/83.

36. Pytanie to w rzeczywistości stanowi jednak pytanie wstępne do trzeciego, czwartego, piątego i szóstego pytania prejudycjalnego, poprzez które sąd odsyłający zasadniczo dąży do ustalenia, czy art. 85c dyrektywy 2001/83 sprzeciwia się zakazowi nałożonemu na Doctipharmę. Celem udzielenia odpowiedzi na to pytanie należy nie tylko określić, czy działalność prowadzona przez Doctipharmę jest objęta zakresem stosowania tego przepisu, ale także określić, zakresem stosowania których dokładnie punktów tego artykułu objęty jest zakaz prowadzenia tej działalności, który wynika z wykładni przepisów krajowych rozpatrywanych w sporze w postępowaniu głównym.

37. W tym względzie z jednej strony art. 85c ust. 1 dyrektywy 2001/83 wymienia listę warunków, jakim podlega sprzedaż produktów leczniczych na odległość w drodze usług społeczeństwa informacyjnego („warunki, przy zachowaniu których] produkty lecznicze [są] oferowane w sprzedaży”). W szczególności art. 85c ust. 1 lit. a) tej dyrektywy przewiduje, że „osoba fizyczna lub prawna oferująca produkty lecznicze [musi być] uprawniona lub upoważniona do dostarczania ludności produktów leczniczych, w tym na odległość, zgodnie z przepisami krajowymi państwa członkowskiego miejsca zamieszkania lub siedziby danej osoby”. Przepis ten jest uzupełniony przez art. 85c ust. 6 rzeczonej dyrektywy, zgodnie z którym „państwa członkowskie podejmują działania niezbędne do zapewnienia, by osoby oferujące ludności produkty lecznicze w sprzedaży na odległość w drodze usług społeczeństwa informacyjnego i działające na ich terytorium, a niebędące osobami, o których mowa w ust. 1, podlegały skutecznym, proporcjonalnym i odstrasżającym sankcjom”.

38. Z drugiej strony art. 85c ust. 2 dyrektywy 2001/83 przewiduje, że „[p]aństwa członkowskie mogą wprowadzić uzasadnione względami ochrony zdrowia publicznego warunki detalicznego dostarczania na ich terytorium produktów leczniczych oferowanych ludności w sprzedaży na odległość w drodze usług społeczeństwa informacyjnego”.

39. W tych okolicznościach odniesienie do uzasadnienia względami ochrony zdrowia publicznego, pojawiające się w trzecim i piątym pytaniu prejudycjalnym, prowadzi mnie do refleksji, że sąd odsyłający uważa, że rozpatrywane przepisy krajowe są objęte zakresem stosowania art. 85c ust. 2 dyrektywy 2001/83. Jednakże, jak pokazują dyskusje na rozprawie, stwierdzenie to nie jest oczywiste. W konsekwencji proponuję przeformułować pytanie drugie w taki sposób, aby Trybunał dokonał oceny, czy uznanie, że rozpatrywane przepisy krajowe objęte są zakresem stosowania art. 85c ust. 2 dyrektywy 2001/83, odpowiada prawidłowej wykładni tej dyrektywy¹⁷.

40. W tym celu oraz celem udzielenia użytecznej odpowiedzi na pytania prejudycjalne należy pochylić się nad rozgraniczeniem zakresów stosowania art. 85c ust. 1 lit. a) i art. 85c ust. 2 dyrektywy 2001/83.

¹⁷ Zobacz pkt 34 niniejszej opinii.

2. Rozgraniczenie zakresów stosowania rozpatrywanych przepisów

41. Z art. 85c ust. 1 lit. a) i art. 85c ust. 6 dyrektywy 2001/83 wynika, że jeden z warunków wymaganych celem oferowania ludności produktów leczniczych w sprzedaży na odległość w drodze usług społeczeństwa informacyjnego dotyczy osób mogących wykonywać taką działalność. Muszą to być, jak wynika z tego pierwszego przepisu, osoby uprawnione lub upoważnione do dostarczania ludności produktów leczniczych, w tym na odległość, zgodnie z przepisami krajowymi państwa członkowskiego miejsca zamieszkania lub siedziby danej osoby. Innymi słowy, przepis ten można rozumieć w ten sposób, że zawiera on odpowiedź na pytanie, „kto” może prowadzić sprzedaż produktów leczniczych przez internet. Ponadto, o ile warunek wskazany w art. 85c ust. 1 lit. a) tej dyrektywy wynika z prawa Unii, o tyle do państwa członkowskiego miejsca zamieszkania lub siedziby danej osoby (państwo członkowskie pochodzenia) należy udzielenie odpowiedzi na to pytanie.

42. Natomiast art. 85c ust. 2 dyrektywy 2001/83 dotyczy uprawnienia państwa członkowskiego, na terytorium którego produkty lecznicze oferowane są w sprzedaży na odległość, do ustanowienia „warunków [...] detalicznego dostarczania na [terytorium tego państwa członkowskiego] produktów leczniczych”. Są to zatem wszelkie warunki wprowadzone na poziomie krajowym przez państwo członkowskie przeznaczenia.

43. W konsekwencji konieczne jest odróżnienie, zwłaszcza w sytuacji, gdy osoba, która przystępuje do sprzedaży produktów leczniczych przez internet, ma miejsce zamieszkania lub siedzibę w państwie członkowskim, na terytorium którego te produkty lecznicze są dostarczane, jak w niniejszej sprawie, warunku przewidzianego w art. 85c ust. 1 lit. a) dyrektywy 2001/83 od warunków dotyczących detalicznego dostarczania produktów leczniczych oferowanych w sprzedaży przez internet nałożonych na podstawie art. 85c ust. 2 tej dyrektywy.

44. Biorąc jednak pod uwagę ogólny charakter wyrażen użytych w tych dwóch przepisach, a zwłaszcza wyrażenia pojawiającego się w art. 85c ust. 2 dyrektywy 2001/83 („[warunki] detalicznego dostarczania [...] produktów leczniczych oferowanych ludności w sprzedaży na odległość w drodze usług społeczeństwa informacyjnego”), nie sądzę, by można było rozwiązać tę zagadkę, dokonując ich wykładni językowej. Natomiast elementy przydatne do rozróżnienia warunków objętych każdym z tych dwóch przepisów pojawiają się w pierwszej kolejności w motywach 21–24 dyrektywy 2011/62 i w orzecznictwie, do którego się one odwołują, w drugiej zaś kolejności w dyrektywie 2000/31, która również dotyczy sprzedaży produktów przez internet.

a) W przedmiocie dyrektywy 2011/62

45. Motyw 21 dyrektywy 2011/62, która wprowadziła art. 85c dyrektywy 2001/83, stanowi, że „specjalne warunki dotyczące detalicznych dostaw produktów leczniczych dla ludności nie zostały ujednoczone na poziomie Unii, a zatem państwa członkowskie mogą wprowadzić warunki odnoszące się do dostaw produktów leczniczych dla ludności w granicach określonych w traktacie [FUE]”. Motywy 22–24 tej dyrektywy zawierają wyjaśnienia w tym względzie.

46. Przede wszystkim bowiem motyw 22 dyrektywy 2011/62 stanowi, że „[a]nalizując zgodność z prawem Unii warunków detalicznej dostawy produktów leczniczych, [Trybunał] uznał bardzo szczególny charakter produktów leczniczych, których skutki lecznicze odróżniają je od innych towarów. [Trybunał] uznał również [...], że do państw członkowskich należy decyzja o poziomie, na jakim zamierzają zapewnić ochronę zdrowia publicznego, oraz o sposobie osiągnięcia tego poziomu. W związku z tym, że poziom ten może być różny w poszczególnych państwach

członkowskich, należy uznać, że państwu członkowskim przysługuje pewien zakres uznania, jeśli chodzi o warunki dostarczania na ich terytorium produktów leczniczych dla ludności”. Następnie motyw 23 tej dyrektywy stanowi, że „[w] szczególności, w świetle zagrożeń dla zdrowia publicznego oraz mając na uwadze przyznane państwu członkowskim uprawnienie do określania poziomu ochrony zdrowia publicznego w orzecznictwie [Trybunału] uznano, iż państwa członkowskie mogą co do zasady zastrzec prawo do sprzedaży detalicznej produktów leczniczych dla samych farmaceutów”. Wreszcie, motyw 24 rzeczony dyrektywy stanowi, że „[d]latego oraz w świetle orzecznictwa [Trybunału], państwa członkowskie powinny być uprawnione do wprowadzania wobec detalicznej dostawy produktów leczniczych oferowanych do sprzedaży na odległość w drodze usług społeczeństwa informacyjnego warunków uzasadnionych ochroną zdrowia publicznego. Warunki takie nie powinny nadmiernie ograniczać funkcjonowania rynku wewnętrznego”.

47. Ponadto, jak wynika z wyroku *Apothekerkammer des Saarlandes i in.*¹⁸, do którego odniesienie zamieszczone jest w motywach 22 i 23 dyrektywy 2011/62, warunki dostawy ludności produktów leczniczych dotyczą między innymi sposobów detalicznej sprzedaży produktów leczniczych i w szczególności możliwości zastrzeżenia prawa do detalicznej sprzedaży produktów leczniczych tylko dla farmaceutów korzystających z rzeczywistej niezależności zawodowej i podjęcia środków prowadzących do wyeliminowania lub zmniejszenia zagrożenia naruszenia takiej niezależności, jako że takie naruszenie może mieć wpływ na pewność i jakość zaopatrzenia ludności w produkty lecznicze.

48. Należy jednak zwrócić uwagę, że wyrok *Apothekerkammer des Saarlandes i in.*¹⁹ nie dotyczy sprzedaży przez internet, a w każdym razie że został on wydany przed przyjęciem dyrektywy 2011/62. Zgodnie ze zmianami, które zostały wprowadzone tą dyrektywą, o zagadnieniu dotyczącym ustalenia, „kto” może prowadzić sprzedaż produktów leczniczych przez internet, mowa jest w art. 85c ust. 1 lit. a) dyrektywy 2001/83²⁰. W konsekwencji, ponieważ to zagadnienie jest obecnie objęte tym ostatnim przepisem, nie może ono podlegać warunkom dotyczącym dostawy detalicznej produktów leczniczych oferowanych w sprzedaży przez internet, nałożonym przez państwo członkowskie przeznaczenia na podstawie art. 85c ust. 2 tej dyrektywy. Natomiast przepis ten dotyczy warunków związanych z innymi aspektami wspomnianymi w wyroku *Apothekerkammer des Saarlandes i in.*²¹, a mianowicie sposobów detalicznej sprzedaży produktów leczniczych, w szczególności zaś środków prowadzących do wyeliminowania lub zmniejszenia zagrożenia naruszenia niezależności osób uprawnionych lub upoważnionych do dostarczania ludności produktów leczniczych.

49. Mając powyższe na względzie, jeśli należy uznać, że Doctipharma poprzez świadczoną przez siebie usługę społeczeństwa informacyjnego oferuje ludności usługę sprzedaży na odległość produktów leczniczych, to zakaz nałożony na tę spółkę powinien zostać zbadany w świetle art. 85c ust. 1 lit. a) dyrektywy 2001/83 i ewentualnie ust. 6 tego artykułu. Natomiast jeśli Doctipharmy nie należy uznać za podmiot oferujący ludności w sprzedaży na odległość produkty lecznicze, nałożony względem niej zakaz należy uznać za zasadę sprzedaży produktów leczniczych objętą art. 85c ust. 2 tejże dyrektywy. Nie chcąc przesądzać oceny, której będzie musiał dokonać sąd odsyłający, skłaniam się ku tej drugiej kwalifikacji.

¹⁸ Wyrok z dnia 19 maja 2009 r. (C-171/07 i C-172/07, EU:C:2009:316, pkt 34, 35).

¹⁹ Wyrok z dnia 19 maja 2009 r. (C-171/07 i C-172/07, EU:C:2009:316, pkt 19, 31, 34, 35).

²⁰ Zobacz pkt 41 niniejszej opinii.

²¹ Wyrok z dnia 19 maja 2009 r. (C-171/07 i C-172/07, EU:C:2009:316).

50. Z jednej strony uważam bowiem, że wynik analizy opartej na kryteriach stosowanych przez orzecznictwo, o którym mowa pkt 27 niniejszej opinii, jest istotny także w kontekście rozróżnienia między przypadkiem objętym art. 85c ust. 1 lit. a) dyrektywy 2001/83 a przypadkiem objętym art. 85c ust. 2 tej dyrektywy. Odwołanie się do tych samych kryteriów pozwoliłoby na zapewnienie spójności rozwiązań przyjętych w tych dwóch przepisach, a jak to wykażę poniżej²², istnieje między nimi pewna zbieżność w zakresie sposobu ujmowania usług społeczeństwa informacyjnego w kontekście sprzedaży produktów leczniczych przez internet.

51. W każdym razie, w zastrzeżeniu ustaleń spoczywających na sądzie odsyłającym, z mojej analizy wynika, że – jak już zwróciłem uwagę w pkt 32 niniejszej opinii – Doctipharma świadczy własną usługę, niestanowiącą integralnej części usługi złożonej, której głównym elementem jest sprzedaż produktów leczniczych, wobec czego nie można uznać, że spółka ta oferuje ludności w sprzedaży na odległość produkty lecznicze w drodze usługi społeczeństwa informacyjnego.

52. Z drugiej strony zakaz świadczenia usługi takiej jak świadczona przez Doctipharmę wynika zgodnie z brzmieniem trzeciego i piątego pytania prejudycjalnego z wykładni przepisów krajowych rozpatrywanych w sporze w postępowaniu głównym. Tymczasem przepisy te wydają się zakazywać osobom uprawnionym lub upoważnionym do dostarczania ludności produktów leczniczych, nawet na odległość, niektórych zachowań podczas sprzedaży tychże produktów leczniczych. W tej sytuacji zakaz świadczenia usługi świadczonej przez Doctipharmę sam wydaje się wynikać z nałożonego na te osoby zakazu korzystania z usług takich jak ta świadczona przez Doctipharmę. Z tego punktu widzenia zakaz, o którym mowa w tych pytaniach prejudycjalnych, wynika z wykładni przepisów krajowych definiujących sposoby sprzedaży produktów leczniczych przez internet.

53. Tytułem uzupełniającego, z punktu widzenia jego celu, zakaz rozpatrywany w sporze w postępowaniu głównym można uznać za środek, przez który ustawodawca krajowy starał się wyeliminować lub zmniejszyć zagrożenie naruszenia niezależności osób uprawnionych lub upoważnionych do dostarczania ludności produktów leczniczych. Mając na względzie dokonaną przeze mnie interpretację wyroku *Apothekerkammer des Saarlandes i in.*²³ w kontekście dyrektywy 2001/83²⁴, środek taki byłby objęty zakresem stosowania art. 85c ust. 2 tej dyrektywy.

54. Mając na względzie powyższe, z zastrzeżeniem ustaleń spoczywających na sądzie odsyłającym, w odniesieniu z jednej strony do charakterystycznych cech usługi rozpatrywanej w sporze w postępowaniu głównym, a z drugiej strony do treści normatywnej przepisów krajowych rozpatrywanych w sporze w postępowaniu głównym, uważam, że zakaz, który wynika z przepisów krajowych, jest objęty art. 85c ust. 2 dyrektywy 2001/83.

55. Ponadto rozważania przedstawione w pkt 49–54 niniejszej opinii znajdują potwierdzenie w uwzględnieniu transgranicznego wymiaru sprzedaży produktów leczniczych przez internet.

b) W przedmiocie dyrektywy 2000/31

56. Nawet jeśli spór w postępowaniu głównym nie przedstawia transgranicznego wymiaru, wymiar ten stanowi istotny aspekt elektronicznego handlu produktami leczniczymi. Mając na względzie rozbieżności między ustawodawstwami państw członkowskich co do osób

²² Zobacz pkt 56–64 niniejszej opinii.

²³ Wyrok z dnia 19 maja 2009 r. (C-171/07 i C-172/07, EU:C:2009:316).

²⁴ Zobacz pkt 48 niniejszej opinii.

uprawnionych lub upoważnionych do dostarczania ludności produktów leczniczych wydawanych bez recepty, sprzedaż na odległość mogłaby nawet bardziej niż sprzedaż w tradycyjnym punkcie sprzedaży (aptece) umożliwić uproszczony dostęp do niektórych produktów leczniczych. Ponadto konieczność dokonywania wykładni przepisów, o których mowa w pytaniach prejudycjalnych, przy uwzględnieniu transgranicznego wymiaru sprzedaży produktów leczniczych przez internet była także podkreślana podczas rozprawy. Nie można bowiem wykluczyć, że państwa członkowskie inne niż to, na którego terytorium ma siedzibę podmiot świadczący usługi społeczeństwa informacyjnego, mogą próbować ograniczyć dostęp tegoż podmiotu do usługi.

57. W tym względzie transgraniczny wymiar sprzedaży produktów przez internet w drodze usług społeczeństwa informacyjnego jest częściowo uregulowany przez dyrektywę 2000/31. Sprzedaż produktów leczniczych wydawanych bez recepty lekarskiej nie jest całkowicie wykluczona z zakresu stosowania tej dyrektywy, na co wskazują odniesienia do niej zamieszczone w art. 85c ust. 1 lit. d) i art. 85c ust. 6 dyrektywy 2001/83, zgodnie z którymi przepisy te mają zastosowanie bez uszczerbku dla tej pierwszej dyrektywy²⁵.

58. Zgodnie z logiką leżącą u podstaw dyrektywy 2000/31, a konkretniej jej art. 3 ust. 1 i 2, w odniesieniu do wymogów wchodzących w zakres „koordynowanej dziedziny”, takiej jak zdefiniowana w art. 2 lit. h) tej dyrektywy, podmiot świadczący usługi społeczeństwa informacyjnego podlega co do zasady przepisom krajowym państwa członkowskiego pochodzenia. Państwo członkowskie inne niż państwo członkowskie pochodzenia może „z powodów wchodzących w zakres koordynowanej dziedziny” ograniczać swobodny przepływ usług społeczeństwa wyłącznie przez przyjęcie środków spełniających warunki wymienione w art. 3 ust. 4 lit. a) i b) rzeczony dyrektywy. Wymogi wchodzące w zakres koordynowanej dziedziny mogą więc zostać nałożone przez państwo członkowskie pochodzenia lub – w granicach narzuconych w art. 3 ust. 4 tej samej dyrektywy – przez inne państwa członkowskie.

59. W tym względzie z jednej strony, jak to wynika z art. 2 lit. h) ppkt (i) dyrektywy 2000/31, koordynowana dziedzina obejmuje wymogi, które musi spełnić usługodawca i które dotyczą podjęcia działalności polegającej na świadczeniu usług społeczeństwa informacyjnego i prowadzenia tej działalności, takie jak wymagania dotyczące zachowania usługodawcy lub jego odpowiedzialności²⁶.

60. Z drugiej strony zgodnie z art. 2 lit. h) ppkt (ii) dyrektywy 2000/31 przepisy krajowe, które dotyczą wymagań mających zastosowanie do towarów jako takich, a także warunków, przy zachowaniu których towary sprzedawane przez internet mogą być dostarczane na terytorium państwa członkowskiego, nie są objęte koordynowaną dziedziną. Motyw 21 tej dyrektywy precyzuje, że dziedzina podlegająca koordynacji „nie dotyczy wymagań prawnych państw członkowskich odnoszących się do towarów, takich jak normy bezpieczeństwa, obowiązków etykietowania lub odpowiedzialności za towary ani wymagań państw członkowskich odnoszących się do dostawy lub do transportu towarów, łącznie z dystrybucją produktów leczniczych”. Wymogi takie mogą zatem zostać nałożone przez państwo członkowskie przeznaczenia na podstawie art. 85c ust. 2 dyrektywy 2001/83 bez konieczności badania związku między tą dyrektywą a art. 3 dyrektywy 2000/31. Jednakże nie wydaje się, by zakaz nałożony na Doctipharmę na podstawie wykładni przepisów krajowych rozpatrywanych w sporze w postępowaniu głównym wynikał z takich wymagań.

²⁵ Zobacz też podobnie wyrok z dnia 1 października 2020 r., A (Reklama i sprzedaż produktów leczniczych przez Internet) (C-649/18, EU:C:2020:764, pkt 32).

²⁶ Zobacz art. 2 lit. h) ppkt (i) dyrektywy 2000/31.

61. Natomiast w zakresie, w jakim wykładnia tych przepisów krajowych sprowadza się z punktu widzenia Doctipharmy do zakazania wykonywania konkretnej działalności przez podmiot świadczący usługi społeczeństwa informacyjnego, a z punktu widzenia farmaceutów do zakazania pewnych zachowań przy wykonywaniu sprzedaży produktów leczniczych przez internet, rzezone przepisy krajowe dotyczą dostępu do działalności polegającej na świadczeniu usług społeczeństwa informacyjnego i prowadzenia takiej działalności. Przepisy krajowe rozpatrywane w sporze w postępowaniu głównym ustanawiają zatem wymogi objęte dziedziną podlegającą koordynacji.

62. W tym zakresie wyrok A (Reklama i sprzedaż produktów leczniczych przez Internet)²⁷ wydaje się potwierdzać, że wymogi objęte dziedziną podlegającą koordynacji dyrektywy 2000/31 mogą także ustanawiać warunki w rozumieniu art. 85c ust. 2 dyrektywy 2001/83. Zgodnie bowiem z pkt 68 tego wyroku nałożony na apteki rozpatrywany zakaz poszukiwania klientów za pomocą kampanii reklamowej o różnorodnej formie i znacznym zasięgu dotyczącej ich usługi sprzedaży przez internet „realizuje [...] cel ochrony zdrowia publicznego, o którym mowa w art. 3 ust. 4 lit. a) dyrektywy 2000/31 oraz w art. 85c ust. 2 dyrektywy 2001/83”.

63. Tytułem uzupełnienia nie jestem w pełni przekonany, że wyrok A (Reklama i sprzedaż produktów leczniczych przez Internet)²⁸ przesądza w sposób ostateczny, że każdy warunek objęty dziedziną podlegającą koordynacji musi być zgodny z art. 3 ust. 4 dyrektywy 2000/31 i z art. 85c ust. 2 dyrektywy 2001/83. Jak bowiem stwierdziłem już w różnych kontekstach, ten pierwszy przepis nie zawiera środków ogólnych i abstrakcyjnych, podczas gdy nie wykluczam, że takie środki mogą być objęte zakresem stosowania tego drugiego przepisu²⁹. W szczególności z tego powodu nie jest oczywiste, czy wyrok ten ustanawia powszechną zasadę mającą zastosowanie we wszystkich przypadkach w odniesieniu do stosunku między tymi dwoma przepisami³⁰.

64. Jednak w każdym razie państwo członkowskie przeznaczenia musi przestrzegać przepisów państwa członkowskiego pochodzenia dotyczących osób uprawnionych lub upoważnionych do oferowania produktów leczniczych w sprzedaży przez internet bez możliwości powoływania się na art. 85c ust. 2 dyrektywy 2001/83. Jak wynika z pkt 48 niniejszej opinii, warunki nałożone na podstawie tego ostatniego przepisu nie odpowiadają na pytanie, „kto” może oferować produkty lecznicze do sprzedaży przez internet. W takiej sytuacji zastosowanie może mieć jedynie art. 3 ust. 4 dyrektywy 2000/31. Jak zwracałem uwagę w pkt 50 niniejszej opinii, istnieje pewna zbieżność pomiędzy tymi dwoma dyrektywami dotycząca sposobu ujmowania przez nie usług społeczeństwa informacyjnego i warunków, którym one podlegają.

65. Mając powyższe na względzie, podtrzymuję stanowisko, które przedstawiłem w pkt 54 niniejszej opinii. Na drugie pytanie prejudycjalne należy zatem odpowiedzieć, że art. 85c ust. 2 dyrektywy 2001/83 należy interpretować w ten sposób, że zakresem stosowania tego przepisu jest objęty nałożony wobec podmiotu świadczącego usługę taką jak opisana w pierwszym pytaniu prejudycjalnym zakaz korzystania z usługi, który wynika z wykładni przepisów krajowych

²⁷ Wyrok z dnia 1 października 2020 r. (C-649/18, EU:C:2020:764).

²⁸ Wyrok z dnia 1 października 2020 r. (C-649/18, EU:C:2020:764).

²⁹ Zobacz moje opinie w sprawach: Airbnb Ireland (C-390/18, EU:C:2019:336, pkt 123–125); LEA (C-10/22, EU:C:2023:437, pkt 51); Google i in. (C-376/22, EU:C:2023:467, pkt 73).

³⁰ Z jednej strony bowiem sentencja tego wyroku odwołuje się w sposób ogólny do dyrektywy 2000/31, nie wspominając dyrektywy 2001/83 i jej art. 85c ust. 2. Z drugiej strony z pkt 27 wyroku z dnia 17 września 2021 r., wydanego po wyroku z dnia 1 października 2020 r., A (Reklama i sprzedaż produktów leczniczych przez Internet) (C 649/18, EU:C:2020:764), wynika, że wydaje się, iż cour d'appel de Paris (sąd apelacyjny w Paryżu) zinterpretował ten ostatni wyrok w taki sposób, że art. 85c ust. 2 tej dyrektywy obejmuje wymogi dotyczące reklamy przez internet i ma pierwszeństwo przed art. 3 ust. 4 dyrektywy 2000/31 w zakresie, w jakim ustanawia on warunki, na których państwo członkowskie może odstąpić od zasady wymienionej w jej art. 3 ust. 1, 2.

zakazujących korzystania z takiej usługi osobom uprawnionym lub upoważnionym do dostarczania na odległość ludności produktów leczniczych wydawanych bez recepty lekarskiej. W niniejszej sprawie do sądu odsyłającego należy sprawdzenie, czy wszystkie te elementy zostały spełnione w odniesieniu do przepisów krajowych rozpatrywanych w sporze w postępowaniu głównym.

C. W przedmiocie trzeciego, czwartego, piątego i szóstego pytania prejudycjalnego

1. Uwagi wstępne

66. Poprzez trzecie, czwarte, piąte i szóste pytanie prejudycjalne, które należy zbadać łącznie, sąd odsyłający dąży do ustalenia, czy art. 85c ust. 2 dyrektywy 2001/83 sprzeciwia się zakazowi wykonywania usługi takiej jak ta opisana w pierwszym pytaniu prejudycjalnym, który wynika z wykładni przepisów prawa krajowego, takich jak te opisane w drugim pytaniu prejudycjalnym.

67. Pytania te zostały bowiem postawione na wypadek, gdyby usługa świadczona przez Doctipharmę została uznana za usługę społeczeństwa informacyjnego w rozumieniu dyrektywy 2001/83 (pierwsze pytanie prejudycjalne). Mając na względzie moją interpretację drugiego pytania prejudycjalnego, przepisy krajowe, z których wynika zakaz wykonywania tej usługi, należy uznać za przepisy krajowe nakładające warunki na detaliczne dostarczanie produktów leczniczych oferowanych ludności w sprzedaży na odległość drogą usługi społeczeństwa informacyjnego w rozumieniu art. 85c ust. 2 dyrektywy 2001/83.

68. Z art. 85c ust. 1 dyrektywy 2001/83 wynika, że w odróżnieniu od sprzedaży przez internet produktów leczniczych wydawanych na receptę lekarską państwo członkowskie nie jest upoważnione do całkowitego zakazania oferowania produktów leczniczych wydawanych bez recepty lekarskiej drogą usług sprzedaży przez internet świadczonych przez usługodawcę, którego siedziba znajduje się na terytorium tego państwa członkowskiego, o ile spełnione są warunki wymienione w tym przepisie³¹. W tym zakresie państwo członkowskie przeznaczenia jest uprawnione na podstawie art. 85c ust. 2 tej dyrektywy do wprowadzenia „[warunków] detalicznego dostarczania [na terytorium tego państwa członkowskiego] produktów leczniczych oferowanych ludności w sprzedaży na odległość w drodze usług społeczeństwa informacyjnego”. Warunki te muszą być uzasadnione względami ochrony zdrowia publicznego.

69. Jak zwraca uwagę Komisja, sąd odsyłający przytacza przepisy krajowe, których wykładnia prowadzi do zakazu prowadzenia określonej działalności bez wskazania związku między zakazem, który wynika z tej wykładni, a celem ochrony zdrowia publicznego określonym w art. 85c ust. 2 dyrektywy 2001/83. Mimo że wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy pytania, czy zakaz ten jest uzasadniony celem ochrony zdrowia publicznego, niniejsza opinia musi ograniczyć się do dostarczenia ogólnych wskazówek umożliwiających sądowi odsyłającemu udzielenie odpowiedzi na to pytanie.

2. Wskazówki dotyczące celu ochrony zdrowia publicznego

70. Artykuł 85c ust. 2 dyrektywy 2001/83 ogranicza się do wskazania, że warunki wprowadzone na podstawie tego przepisu muszą być uzasadnione względami ochrony zdrowia publicznego.

³¹ Zobacz podobnie opinia rzecznika generalnego H. Saugmandsgaarda Øe w sprawie A (Reklama i sprzedaż produktów leczniczych przez Internet) (C-649/18, EU:C:2020:134, pkt 25).

71. W tym względzie motyw 24 dyrektywy 2011/62 wyjaśnia treść normatywną tego przepisu, wskazując, że warunki wprowadzone na podstawie tego przepisu „nie powinny nadmiernie ograniczać funkcjonowania rynku wewnętrznego”. Mając na względzie tradycyjną terminologię prawa Unii użytą w ramach tego wyjaśnienia, uważam, że odzwierciedla ona wolę prawodawcy Unii, by poddać wykonywanie uprawnień państwa członkowskiego przeznaczenia klasycznemu testowi pozwalającemu stwierdzić, czy warunki wprowadzone przez państwo członkowskie są właściwe do zagwarantowania osiągnięcia celu ochrony zdrowia publicznego i czy te warunki nie wykraczają poza to, co jest niezbędne do zrealizowania tego celu.

72. Ponadto, jak wykazałem w pkt 62–64 niniejszej opinii, warunki wprowadzone na podstawie art. 85c ust. 2 dyrektywy 2001/83 mogą zostać zastosowane także w ramach wymiaru transgranicznego, w odniesieniu do podmiotów świadczących usługi społeczeństwa informacyjnego posiadających siedzibę w państwie członkowskim innym niż to, z którego pochodzi warunek wprowadzony na podstawie tego przepisu. Wykonywanie uprawnień państwa członkowskiego przeznaczenia powinno zatem podlegać warunkom opierającym się na tych, którym podlega każde ograniczenie podstawowych swobód gwarantowanych na mocy artykułów traktatu FUE.

73. Proponuję zatem odpowiedzieć na trzecie, czwarte, piąte i szóste pytanie prejudycjalne, że art. 85c ust. 2 dyrektywy 2001/83 należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się on zakazowi świadczenia usługi takiej jak ta opisana w pierwszym pytaniu prejudycjalnym, który wynika z wykładni przepisów takich jak te opisane w drugim pytaniu prejudycjalnym, chyba że zostanie wykazane, że zakaz ten jest jednocześnie właściwy i konieczny dla ochrony zdrowia publicznego, czego weryfikacja należy do sądu odsyłającego.

74. Celem udzielenia sądowi odsyłającemu dalszych wskazówek, przedstawię kilka dodatkowych uwag dotyczących analizy, jaką sąd ten będzie musiał przeprowadzić.

75. W pierwszej kolejności i przede wszystkim, mając na względzie znaczenie stosunku opartego na zaufaniu, jakie powinno istnieć między osobą wykonującą zawód w sektorze opieki zdrowotnej, taką jak farmaceuta, a jej klientami, ochrona godności zawodu regulowanego może stanowić nadrzędny wzgląd interesu ogólnego związanego z ochroną zdrowia publicznego mogący uzasadniać ograniczenia swobody świadczenia usług³². To samo dotyczy pewności i jakości detalicznej dystrybucji produktów leczniczych³³. Ponadto, mając na względzie fakt, że dyrektywa 2011/62 ma zasadniczo na celu zapobieganie wprowadzaniu sfałszowanych produktów leczniczych do legalnego łańcucha dystrybucji, pragnę zauważyć, że konieczność zapewnienia pewnego i należytej jakości zaopatrzenia ludności w produkty lecznicze stanowi cel ochrony zdrowia i życia człowieka³⁴. Wreszcie, w moim przekonaniu, zakresem celu ochrony zdrowia publicznego objęte jest również zapobieganie irracjonalnemu i nadmiernemu stosowaniu produktów leczniczych wydawanych bez recepty, które odpowiada podstawowemu celowi ochrony zdrowia publicznego³⁵.

³² Zobacz wyrok z dnia 1 października 2020 r., A (Reklama i sprzedaż produktów leczniczych przez Internet) (C-649/18, EU:C:2020:764, pkt 66).

³³ Zobacz podobnie wyrok z dnia 19 maja 2009 r., Apothekerkammer des Saarlandes i in. (C-171/07 i C-172/07, EU:C:2009:316, pkt 39).

³⁴ Zobacz wyrok z dnia 18 września 2019 r., VIPA (C-222/18, EU:C:2019:751, pkt 68).

³⁵ Zobacz w drodze analogii wyrok z dnia 22 grudnia 2022 r., EUROAPTIEKA (C-530/20, EU:C:2022:1014, pkt 39, 43, 44). Zobacz także podobnie wyrok z dnia 2 grudnia 2010 r., Ker-Optika (C-108/09, EU:C:2010:725, pkt 58, 59).

76. W drugiej kolejności, co się tyczy możliwości osiągnięcia przez środek krajowy celu, na który się powołano, należy przypomnieć, że gdy brak jest pewności co do istnienia lub znaczenia zagrożeń dla zdrowia ludzi, ważne jest, by państwo członkowskie mogło podjąć środki ochronne, nie czekając na pełną realizację tych zagrożeń. Ponadto państwo członkowskie może podjąć środki, które w najszerszym możliwym zakresie zmniejszają zagrożenie dla zdrowia publicznego³⁶.

77. W trzeciej kolejności przy dokonywaniu oceny poszanowania zasady proporcjonalności w dziedzinie zdrowia publicznego należy uwzględnić okoliczność, że zdrowie i życie człowieka mają pierwszorzędne znaczenie wśród interesów chronionych przez traktat FUE i że państwo członkowskie może decydować o poziomie, na jakim zamierza zapewnić ochronę zdrowia publicznego, i o sposobach osiągnięcia tego poziomu³⁷.

78. Celem przedstawienia kompletnego obrazu należy podkreślić, że Komisja wskazuje w swoich uwagach na piśmie, iż zakaz, który wynika z wykładni przepisów krajowych rozpatrywanych w sporze w postępowaniu głównym, powinien zostać zbadany także w świetle art. 15 ust. 1–3 dyrektywy 2006/123/WE³⁸.

79. W tym względzie Komisja przypomina, że zgodnie z art. 3 ust. 1 tej dyrektywy „[w] przypadku kolizji między [jej] przepisami i innym wspólnotowym aktem prawnym regulującym specyficzne aspekty podejmowania i prowadzenia działalności usługowej w określonych dziedzinach lub w ramach określonych zawodów, pierwszeństwo mają przepisy innych wspólnotowych aktów prawnych i to one stosowane są do tych określonych dziedzin lub zawodów”. W niniejszej sprawie w zakresie, w jakim wydaje się, że niezgodność pomiędzy istotnymi przepisami dyrektywy 2006/123 a przepisami dyrektywy 2001/83 nie istnieje, nie byłoby powodu do stosowania tylko tych ostatnich przepisów.

80. Artykuł 15 ust. 1 dyrektywy 2006/123 przewiduje, że państwa członkowskie zapewniają w szczególności, by wymogi wymienione w ust. 2 lit. d) tego artykułu, a mianowicie wymogi dotyczące możliwości podjęcia działalności usługowej przez wybranych usługodawców z uwagi na szczególny charakter działalności, były zgodne z warunkami niedyskryminacji, konieczności i proporcjonalności wymienionymi w ust. 3 rzeczonego artykułu.

81. Warunki te w zasadniczym zakresie odpowiadają warunkom badanym w kontekście mojej analizy dotyczącej trzeciego, czwartego, piątego i szóstego pytania prejudycjalnego. Ponadto nic nie wskazuje na to, że zakaz wynikający z wykładni przepisów krajowych sam w sobie ma dyskryminujący charakter. Jeśli wczytamy się dokładnie w wyrok A (Reklama i sprzedaż produktów leczniczych przez Internet)³⁹, okoliczność, że zakaz ten byłby, z zastrzeżeniem postanowienia ustanawiającego wyjątki przewidzianego w art. 3 ust. 4 dyrektywy 2000/31, nieegzekwowalny wobec usługodawców mających siedzibę w innym państwie członkowskim, z punktu widzenia prawa Unii nie zmienia niedyskryminacyjnego charakteru rzeczonego zakazu, takiego jaki został ustanowiony na poziomie krajowym.

82. Niemniej jednak sąd odsyłający nie zadaje pytań dotyczących dyrektywy 2006/123 i jedynie Komisja wypowiedziała się co do ewentualnego stosowania tej dyrektywy w sporze w postępowaniu głównym. Ponadto, jak wskazałem, sąd odsyłający nie dostarcza szczegółowych

³⁶ Zobacz podobnie wyrok z dnia 18 września 2019 r., VIPA (C-222/18, EU:C:2019:751, pkt 72).

³⁷ Zobacz wyrok z dnia 5 grudnia 2013 r., Venturini i in. (od C-159/12 do C-161/12, EU:C:2013:791, pkt 59).

³⁸ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. dotycząca usług na rynku wewnętrznym (Dz.U. 2006, L 376, s. 36).

³⁹ Wyrok z dnia 1 października 2020 r. (C-649/18, EU:C:2020:764).

informacji w odniesieniu do cech usługi świadczonej przez Doctipharmę i celów realizowanych przez zakaz nałożony w odniesieniu do tej usługi. W tych okolicznościach proponuję, by Trybunał zwrócił uwagę sądu odsyłającego na tę dyrektywę, nie dokonując jednak jej wykładni.

VI. Wnioski

83. Mając na względzie całość powyższych rozważań, proponuję Trybunałowi, aby udzielił następującej odpowiedzi na pytania prejudycjalne zadane przez cour d'appel de Paris (sąd apelacyjny w Paryżu, Francja):

- 1) Artykuł 1 ust. 2 dyrektywy 98/34/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 czerwca 1998 r. ustanawiającej procedurę udzielania informacji w dziedzinie norm i przepisów technicznych, zmienionej dyrektywą 98/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 lipca 1998 r.,

należy interpretować w ten sposób, że:

stanowi „usługę społeczeństwa informacyjnego” usługa świadczona przez usługodawcę na stronie internetowej polegająca na umożliwieniu nawiązywania kontaktu między farmaceutami a klientami w celu sprzedaży produktów leczniczych wydawanych bez recepty lekarskiej poprzez strony aptek stacjonarnych, które wykupiły dostęp do tej strony internetowej na podstawie ryczałtu, bez jakiegokolwiek kontaktu tego usługodawcy, farmaceuty i klienta innego niż kontakt za pomocą urządzeń elektronicznych podczas zawierania umowy sprzedaży. W niniejszej sprawie do sądu odsyłającego należy zbadać, czy pod względem faktycznym wszystkie te elementy wystąpiły w odniesieniu do usługi rozpatrywanej w sporze w postępowaniu głównym.

- 2) Artykuł 85c ust. 2 dyrektywy 2001/83/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 6 listopada 2001 r. w sprawie wspólnotowego kodeksu odnoszącego się do produktów leczniczych stosowanych u ludzi, zmienionej dyrektywą 2011/62/UE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 8 czerwca 2011 r.,

należy interpretować w ten sposób, że:

jest objęty zakresem stosowania tego przepisu nałożony wobec podmiotu świadczącego usługę taką jak opisana w pierwszym pytaniu prejudycjalnym zakaz korzystania z tej usługi, który wynika z wykładni przepisów krajowych zakazujących korzystania z takiej usługi osobom uprawnionym lub upoważnionym do dostarczania na odległość ludności produktów leczniczych wydawanych bez recepty lekarskiej. W niniejszej sprawie do sądu odsyłającego należy sprawdzić, czy wszystkie te elementy zostały spełnione w odniesieniu do przepisów krajowych rozpatrywanych w sporze w postępowaniu głównym.

- 3) Artykuł 85c ust. 2 dyrektywy 2001/83

należy interpretować w ten sposób, że:

sprzeciwia się on zakazowi świadczenia usługi takiej jak ta opisana w pierwszym pytaniu prejudycjalnym, który wynika z wykładni przepisów takich jak te opisane w drugim pytaniu prejudycjalnym, chyba że zostanie wykazane, że zakaz ten jest jednocześnie właściwy i konieczny dla ochrony zdrowia publicznego, czego weryfikacja należy do sądu odsyłającego.